

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้สรุปและอภิปรายผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. วิธีการวิจัย
3. สรุปผลการวิจัย
4. อภิปรายผล
5. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการปลูกบัวผัน สำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน โดยศึกษาข้อมูลท้องถิ่น ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน และศึกษาหลักสูตรแม่บท หลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพในหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เพื่อเป็นตัวกำหนดแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร

การยกร่างหลักสูตร โดยการปรับหลักสูตรแม่บทให้เข้ากับหลักสูตรท้องถิ่น อาศัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของวิจัย วงษ์ใหญ่มาประยุกต์เป็นแนวทาง โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ หัวข้อ และคาบเวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บทเปลี่ยนแปลงไป และจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ แผนการสอน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบบันทึกการสังเกต การปฏิบัติงานและคุณลักษณะในการทำงาน

การตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้น ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือเพื่อประเมินหลักสูตรตามวิธี Puissance Measure (P.M.) เสนอหลักสูตรที่ทำขึ้นต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาคุณค่าและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรทั้งฉบับ ซึ่งจะประเมินหลักสูตร 3 ส่วน คือ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล ส่วนเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ แผนการสอน และแบบบันทึกการสังเกตการปฏิบัติงานและคุณลักษณะในการทำงาน ตรวจสอบคุณภาพโดยปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเพื่อความถูกต้องและเหมาะสมสอดคล้อง แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ใช้วิเคราะห์หาความเที่ยงตรงโดยผู้เชี่ยวชาญ หาค่าอำนาจจำแนก (P) ค่าความยากง่าย (B) และตรวจสอบความเชื่อมั่น ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .85 โดยนำไปใช้กับกลุ่มทดลองที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 52 คน

การทดลองใช้หลักสูตร โดยนำหลักสูตรที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญแล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ตามขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ในแผนการสอน ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สอนเอง โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบ one group pretest – protest design ดังนี้

นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 20 ข้อ

ผู้วิจัยทดลองสอนโดยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามขั้นตอนในแผนการสอน แล้วบันทึกการประเมินด้านการปฏิบัติงานและคุณลักษณะในการทำงาน (ภาคปฏิบัติ) ในแบบบันทึกการสังเกตการปฏิบัติงานและคุณลักษณะในการทำงานขณะนักเรียนฝึกปฏิบัติงาน

นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบฉบับเดียวกันกับการทดสอบก่อนเรียน

การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร นำข้อมูลย้อนกลับที่ได้จากกระบวนการพัฒนาหลักสูตรทุกขั้นตอนมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อจัดทำเป็นหลักสูตรที่มีคุณภาพต่อไป

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยสรุปผลได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้น

1. ผลการตรวจแบบสอบถามปลายเปิดแสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พบว่าองค์ประกอบของหลักสูตรด้านหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างเนื้อหา อัตราเวลาเรียน แนวดำเนินงาน และการวัดผลประเมินผล มีความเหมาะสม สอดคล้อง และตรงตามความต้องการของท้องถิ่น ใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดบัวสายพันธุ์ไทยไว้อีกด้วย

2. การประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร โดยอาศัยแนวคิดการประเมินหลักสูตรแบบ Puissance Measure (P.M.) ซึ่งมีการประเมิน 3 ด้าน คือ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล ปรากฏว่าได้หลักสูตรที่มีคุณค่าเท่ากับ 10.77 ซึ่งสรุปตามเกณฑ์การประเมินได้ว่าหลักสูตรมีคุณภาพสูงอยู่ในระดับดีมาก และจากผลการประเมินหลักสูตร โดยการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญสรุปได้ว่าหลักสูตรมีหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างเนื้อหา อัตราเวลาเรียน แนวดำเนินการ และการวัดผลประเมินผลเหมาะสมและสอดคล้องกันดี นอกจากนั้นหลักสูตรยังมีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและเหมาะสมกับผู้เรียน

ตอนที่ 2 ผลการทดลองใช้หลักสูตร จากการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการปลูกบัวผันไปใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าจะเน้นจากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ภาคทฤษฎี) หลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และคะแนนจากแบบบันทึกการสังเกตการปฏิบัติงาน และคุณลักษณะในการทำงาน (ภาคปฏิบัติ) หลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงถึงความก้าวหน้าของผู้เรียน เพราะหลักสูตรมีองค์ประกอบที่เหมาะสมสอดคล้องกัน สามารถนำไปใช้ได้ผลดี

อภิปรายผล

ตอนที่ 1 ผลการตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้น

1. ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พบว่าองค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมและสอดคล้องกันดังนี้

1.1 ด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีความเหมาะสมกับหลักสูตรเพราะมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย ทักษะพิสัยและจิตพิสัย ทั้งนี้เพราะจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ถือว่าเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอน

1.2 ด้านโครงสร้างเนื้อหา มีความเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย แนวดำเนินการ และความต้องการของท้องถิ่นเนื้อหาที่จัดไว้เป็นไปตามไปตามลำดับขั้นตอนการเรียนรู้เข้าใจง่าย ชัดเจน เนื่องจากโครงสร้างของเนื้อหาที่กำหนด มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ โดยใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ ทั้งยังเป็นการอนุรักษ์และเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

1.3 ด้านอัตราเวลาเรียนสัมพันธ์และเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน
 ในชั้นเรียนทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตร เรื่องการปลูกบัวผันเป็นหลักสูตรที่จบในตัวเอง ใช้เวลา
 ในการเรียนการสอน 50 คาบ โดยกำหนดอัตราเวลาเรียนตามหลักสูตรแม่บทซึ่งมีเวลาพอเพียง
 ในการจัดกิจกรรมตลอดหลักสูตร

1.4 ด้านจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมมีความเหมาะสมกับหลักสูตร เพราะมุ่งปลูกฝัง
 คุณลักษณะทั้ง 3 ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
 โดยเฉพาะ ชัดเจน เข้าใจง่าย ทั้งนี้เป็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ ครอบคลุมลักษณะสำคัญ ๆ
 ของการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัยและจิตพิสัย

1.5 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนจัดเรียงลำดับขั้นตอนได้เหมาะสม โดยเรียง
 จากง่ายไปหายาก สอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหา สภาพท้องถิ่นและความสามารถ
 ของผู้เรียนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดกิจกรรมแบบเน้นกระบวนการกลุ่ม สอนทฤษฎีควบคู่
 กับการปฏิบัติจริง จัดประสบการณ์ตรงให้แก่ผู้เรียน จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ
 ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ติดตามแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เป็นผลมาจากการ
 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางที่หลักสูตรแม่บทกำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
 ในการเรียนการสอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพนั้น มุ่งเน้นให้ผู้เรียนทำงานเป็น มีนิสัย
 รักการทำงาน มีการปรับปรุงงานอยู่เสมอ เพื่อที่จะเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ

1.6 ด้านสื่อการเรียนการสอนใช้วัสดุอุปกรณ์ที่จัดหาได้ง่าย ใช้ทรัพยากร
 ในท้องถิ่นเหมาะสมกับเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนและวัยของผู้เรียน เนื่องจากสภาพ
 ของท้องถิ่นเอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอน

1.7 ด้านการวัดผลประเมินผลใช้เครื่องมือวัดผลประเมินผลการเรียนเหมาะสม
 กับเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สอดคล้องกับจุดประสงค์โดยครอบคลุมทั้งด้านพุทธิพิสัย
 ทักษะพิสัยและจิตพิสัยเนื่องจาก ระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียน
 ตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กำหนดให้โรงเรียน
 ต้องทำการประเมินผู้เรียนตามขั้นตอนในกิจกรรมการเรียนการสอนต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน
 ซึ่งการประเมินดังกล่าวจะต้องมีเครื่องมือวัดผลประเมินผลที่ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณภาพ
 รวมทั้งมีหลักฐานแสดงไว้อย่างชัดเจนสามารถตรวจสอบได้

ผลจากการตรวจสอบหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการปลูกบัวผัน สำหรับนักเรียน
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าได้หลักสูตรที่มีคุณภาพสูงอยู่ในระดับดีมาก สามารถนำไปใช้
 ในการเรียนการสอนได้ดีเพราะสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและเหมาะสมกับผู้เรียน
 สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผลได้เช่นนี้อาจเป็นเพราะหลักสูตรท้องถิ่นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ได้ผ่านกระบวนการขั้นตอนการพัฒนาอย่างมีระบบและวิธีการที่เหมาะสม 5 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากหลายด้าน เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่น ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน ข้อมูลนักเรียนและหลักสูตรแม่บท เพื่อนำมาเป็นตัวกำหนดแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร สอดคล้องกับแนวคิดของไทเลอร์ที่ใช้สังคมปัจจุบันเป็นพื้นฐานในการจัดการศึกษา (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2532) ขั้นที่ 2 การยกร่างหลักสูตร ผู้วิจัยใช้วิธีการปรับหลักสูตรแม่บทให้เข้ากับสภาพท้องถิ่น โดยนำหลักการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของวิชัย วงษ์ใหญ่ มาประยุกต์เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ วิชางานเลือก งานที่เตรียมไปสู่อาชีพ แขนงงานเกษตร การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ กำหนดเพียงหัวข้อไว้ ผู้วิจัยจึงปรับรายละเอียดของเนื้อหาให้เหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่นและผู้เรียน สอดคล้องกับแนวคิดของทาบาสกีว่าในการคัดเลือกเนื้อหาสาระต้องคำนึงถึงวัยและความสามารถของผู้เรียน (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539) และการที่ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว มีในท้องถิ่น จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้เร็วและคงทน ขั้นที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้น เป็นการประเมินค่าของหลักสูตรว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยใช้รูปแบบการประเมินหลักสูตรใช้เทคนิคปยุชองค์ ซึ่งเป็นการประเมินก่อนการนำไปใช้จริง เพราะเป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับหลักสูตรที่สร้างเสร็จใหม่ๆ ที่วิเคราะห์องค์ประกอบ 3 ส่วน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของหลักสูตร คือ จุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล โดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อตัดสินว่าหลักสูตรมีคุณภาพอยู่ในระดับใด ขั้นที่ 4 การทดลองใช้หลักสูตร โดยผู้วิจัยเป็นผู้สอนเองตามลำดับขั้นในแผนการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ทำให้ทราบข้อดีและข้อบกพร่องของหลักสูตร เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ ที่กล่าวว่า “การนำหลักสูตรไปทดลองใช้เป็นการตรวจสอบหลักสูตรว่าสามารถนำไปใช้ได้กับสถานการณ์จริงเพียงใด” (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539) ขั้นที่ 5 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรทุกขั้นตอนตามคำแนะนำของประธานกรรมการ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิจึงทำให้หลักสูตรมีคุณภาพสูงอยู่ในระดับดีมาก

ผลจากการประเมินหลักสูตรโดยใช้เทคนิคปยุชองค์และแบบสอบถามปลายเปิด แสดงความคิดเห็นโดยผู้เชี่ยวชาญจึงเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพของหลักสูตรได้ดังนี้ ผลการประเมินหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ มีค่า P.M. มากกว่า 10.77 ซึ่งสรุปตามเกณฑ์การประเมินได้ว่า เป็นหลักสูตรที่มีคุณภาพสูงอยู่ในระดับดีมาก ที่เป็นเช่นนี้เพราะมีจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมชัดเจนสามารถอธิบายพฤติกรรมของผู้เรียนปรากฏออกมาให้เห็นได้เข้าใจได้และสังเกตได้ กิจกรรมการเรียน

การสอนสอดคล้องกับจุดประสงค์ และการวัดผลประเมินผลแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ หลังจากผู้เรียนได้กระทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้เป็นผลมาจาก การตั้งจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม กิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล โดยผู้วิจัยมุ่งให้ผู้เรียนได้ใช้พฤติกรรมการเรียนรู้ในขั้นสูง เช่น การสาธิต การจำแนก การอธิบาย และให้ใช้รูปแบบของการเรียนรู้ที่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถในการระดับสูง เช่น ความรู้แบบผสมผสานแนวคิด หลักการ แก้ปัญหา ผลการประเมินหลักสูตรในขั้นตอนนี้จึงได้ค่า P.M. สูง คือมีค่าเฉลี่ย 10.77 และหลักสูตรที่สร้างขึ้นมีหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างเนื้อหา อัตราเวลาเรียน แนวดำเนินการ และการวัดผลประเมินผลที่เหมาะสมสอดคล้องกันเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตอนที่ 2 ผลการทดลองใช้หลักสูตร การนำหลักสูตรไปทดลองใช้โดยผู้วิจัย

เป็นผู้สอนเองพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการปลูกบัวผัน มีคุณค่าสูงจึงทำให้ผลการเรียนของนักเรียนก้าวหน้าขึ้นและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสามารถเป็นตัวอย่างของหลักสูตรได้

จากผลการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการปลูกบัวผัน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัตนะ บัวสนธิ์ (2535, บทคัดย่อ) เรื่องการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นพบว่าหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นไปตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในหลักสูตร สอดคล้องกับผลการวิจัยของยุทธนา อุทโร (2541, บทคัดย่อ) เรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการสานกระติบข้าวชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยของวิทยา แสงงาม (2541, บทคัดย่อ) เรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องลานมวย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และผลการวิจัยของพชณี พงษ์สุภา (2544, บทคัดย่อ) เรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องงานใบตองสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้พบว่าหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เหมาะสมกับผู้เรียนมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและหลังจากนำไปทดลองใช้พบว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นมีจุดมุ่งหมาย โครงสร้างเนื้อหา อัตราเวลาเรียน แนวดำเนินการ และการวัดผลประเมินผลมีความเหมาะสมและสอดคล้องกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ครูผู้สอนกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพควรนำหลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างแพร่หลาย
2. ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้แก่ครู ผู้ที่สนใจ และเผยแพร่แก่ชุมชน ทั้งนี้บัณฑิตเป็นพืชที่ปลูกง่ายและลงทุนน้อย
3. ท้องถิ่นที่มีสภาพภูมิประเทศอยู่ชายทะเลอาจไม่เหมาะที่จะนำหลักสูตรการปลูกบัณฑิตไปใช้ เพราะอาจเกิดปัญหาในเรื่องทรัพยากรในท้องถิ่นทั้งดินเหนียวและน้ำ ทั้งนี้บัณฑิตต้องใช้ดินเหนียวปลูกและบัณฑิตไม่ชอบน้ำเค็ม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพให้หลากหลายและเหมาะสมกับสภาพความต้องการของแต่ละท้องถิ่น
2. ควรมีการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ เช่น กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มทักษะภาษาไทย กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย
3. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยใช้วิธีการอื่นนอกเหนือจากการปรับรายละเอียดเนื้อหาวิชา เช่น ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริม ปรับปรุงและ/หรือเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม จัดทำคำอธิบายรายวิชาขึ้นใหม่